NATALIA BUTMALAI
Institutul de Filologie
(Chişinău)

REPERE CU PRIVIRE LA DEFINIREA CONCEPTULUI DE *STARE*

Abstract

In the present article the author attempts to define state, a universal category, known even in ancient times and studied by numerous linguists and philosophers. It is proved that the category of state is a semantic category created from a total of means through which the state of a subject is expressed: verbs of state, analytical predicates of state or a linguistic phrase.

Fiind o categorie universală, *starea* a suscitat interes din Antichitate. Aceasta a fost cunoscută încă în sistemul aristotelic al categoriilor logico-semantice şi cercetată de numeroşi lingvişti şi filozofi.

Categoriile formulate de filozoful grec Aristotel stau şi azi la baza conceptelor filozofice care organizează experienţa. Aceste 10 categorii: substanţa, cantitatea (cât), calitatea (care), relativ la ce, unde, când, a fi în postură, a fi în stare, a face, a suporta (a se supune unei acţiuni) vizează să definească statutul logic al fiecărui tip de predicat [apud 1, p. 16]; pentru că fără categoriile logice nu s-ar putea construi vorbirea, ele au o situaţie primordială, „determinând structura globală a propoziţiei" [idem, p. 12].

În filozofia şi logica clasică „categoria" reprezintă ultimul şi cel mai general predicat, ce poate fi atribuit unui lucru, prin care acesta este cercetat şi exprimat. Platon în dialogul *Sofistul* consideră categoriile determinări ale realităţii şi le numeşte „cele mai înalte genuri" (cinci: fiinţă, stare, mişcare, identitate, alteritate). Pentru Kant categoriile nu exprimă realitatea, ci modul nostru de a cunoaşte. Categoriile sunt formele a priori ale intelectului în număr de 12 (unitate, pluritate, totalitate, existenţă, inexistenţă, limitaţie, substanţă, cauzalitate, comunitate, posibilitate, realitate, necesitate). Aşadar, intelectul când gândeşte, judecă, aceste categorii sunt formele judecăţii, condiţii ale valabilităţii cunoaşterii lumii [2].

Cunoscutul filozof C. Noica în lucrarea sa *Douăzeci şi şapte trepte ale realului* [3] înregistrează trei seturi de categorii: platonic (5), aristotelic (10) şi kantian (12). În opinia sa „Cultura europeană a venit să arate în chip neaşteptat, că există cu adevărat o solidaritate ascunsă a categoriilor tradiţionale" [3, p. 6]. Categoriile sunt pentru Noica predicate universale „şi atâta tot" [idem, p. 7].

BDD-A6869 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:07:41 UTC)

Starea la Noica, în conformitate cu aceste categorii, este prezentată în felul următor: „Când te gândeşti mai bine la ce poţi denumi *stare*, îţi spui: în niciun caz ceva străin mişcării. Sau atunci, termenul de stare spune atât de mult, încât învăluie totul şi sfârşeşte prin a nu mai însemna nimic: nu se spune la fel de bine că un lucru se află în „stare de mişcare". Trebuie să te contrazici.

Treapta stărilor este doar una de început, trecătoare pentru materie ca şi pentru gând" [3, p. 15-16].

Acest concept, propriu filozofiei, concept în adevăratul sens al cuvântului, este destul de ambiguu. Ambiguitatea acestuia constă în faptul că deşi există în ştiinţă încă din Antichitate, noţiunea de stare nu a reuşit să primească o delimitare distinctă, fapt ce explică multitudinea de definiţii date fenomenului.

În jurul acestui concept s-au purtat frecvente discuţii. Interpretările noţiunii de stare expuse în studiile de lingvistică sunt contradictorii: „starea fie că e caracterizată prin static în opoziţie cu dinamic (starea = repaus, acţiune = mişcare); fie că este percepută ca statică ori dinamică, ţinându-se cont doar de indiciul temporal (stare de mişcare, de repaus) [1, p. 17].

Pentru o înţelegere mai corectă a conceptului de stare şi pentru a ajunge la o definiţie ori interpretate proprie a subiectului (problemei) analizat, vom porni de la cele mai uzuale definiţii oferite de dicţionare şi de anumiţi autori.

Dicţionarul explicativ al limbii române (1998) defineşte această noţiune drept „situaţie în care se află cineva sau ceva; mod, fel, chip în care se prezintă cineva sau ceva" [4, p. 1015].

În DELM (1985) atestăm următoarea caracteristică a cuvântului ce constituie obiectul nostru de cercetare: „situaţie în care se găseşte cineva sau ceva la un moment dat; modul în care se prezintă cineva sau ceva" [5, p. 460].

F. de Saussure defineşte starea printr-o absenţă a schimbării – „o stare este un echilibru momentan, remarcând că există o doză de convenţie referitor la stare, deoarece limitele ei nu întotdeauna sunt precise" [apud 1, p. 18].

În *Dicţionarul de ştiinţe ale limbii* se propune o definiţie inedită a acestui concept. *Starea* este definită ca o „categorie semantică exprimând starea subiectului gramaticalizată sau semigramaticalizată în unele limbi, rămasă însă la nivel lexical de altele. Manifestările gramaticale, diferite de la o limbă la alta, constau în selecţia unor copulative diferite, după cum numele predicativ exprimă o stare permanentă sau o calitate temporară" [6, p. 495].

În [1] A. Bujor este de părerea că „câmpul semantic al conceptului de stare fiind foarte larg, lexicografii întâmpină dificultăţi la definirea acestei noţiuni" [p. 12]. În viziunea ei definiţia propusă în DŞL este insuficientă; cea mai reuşită fiind cea a lingvistului francez G. Galichet, şi anume: „stare este ceva ce fiinţa, obiectul suportă mai mult decât produce" [apud 1, p. 13]. Din această perspectivă, susţine în continuare autoarea, starea e considerată nu doar o proprietate a unei fiinţe/ unui obiect, ci şi un tip de proces cu caracteristici specifice [idem].

Termenul *stare*, conform DEXI, este „situaţie în care se află cineva sau ceva; mod, fel, chip în care se prezintă cineva sau ceva; împrejurare, context, circumstanţă" [7, p. 1874].

BDD-A6869 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:07:41 UTC)

În filozofia contemporană termenul *stare* este definit ca o categorie care exprimă forma dominantă a existenței obiectului într-un moment dat, într-un spațiu concret, subliniindu-se faptul că trecerea unui obiect dintr-o stare în alta întotdeauna are la origine o cauză [apud 1, p. 14].

Din aceste definiții de dicționar desprindem că elementele comune prin care se descrie o stare sunt: manieră de a fi, situație sau mod. După opinia noastră, definițiile prezentate de autorii dicționarelor se completează una pe alta.

Sintetizând definițiile, concluzionăm că *starea* reprezintă situația sau modul în care se află ori se prezintă cineva sau ceva.

În lingvistică termenul *stare* este strâns legat de verb şi este tratat în corelație cu acesta. Fiind o categorie universală, starea există în toate limbile naturale, diferă doar mijloacele de materializare lingvistică a acesteia.

Micul dicționar de termeni lingvistici prezintă starea drept „categorie semantică întrunind diverse mijloace prin care se exprimă starea subiectului. În limba română, starea subiectului se exprimă prin mijloace lexicale, printre care se menționează verbele de stare (*a obosi*, *a se bucura*, *a se întrista*) şi prin predicatele analitice de stare, ultimele având structura copulativ + adjectiv/ substantiv (*Eu sunt flămândă*.) sau structura: dativ + a fi + substantiv nearticulat (*Mi-e foame*) [8, p. 31].

Aşadar, categoria stării este o categorie semantică constituită dintr-o totalitate de mijloace prin care se exprimă starea subiectului. În română, starea subiectului este exprimată prin următoarele mijloace lexicale: verbele de stare (*a exista*, *a lenevi*, *a sta*) şi predicatele analitice de stare compuse dintr-un verb copulativ şi un adjectiv/ participiu/ substantiv (*Eu sunt îngrozită*) sau printr-o expresie lingvistică alcătuită din verbul *a fi* însoțit de un nume cu formă de nominativ şi un pronume Obiect indirect: *mi-e ciudă*, *mi-e jenă* etc.

Pentru a defini categoria verbelor de stare, vom prezenta unele opinii ale lingviştilor referitor la verbele respective.

În accepția autorilor *Dicționarului de ştiințe ale limbii* aceasta este o „clasă semantică care exprimă starea sau modul de a fi al indivizilor reprezentați prin subiect" [6, p. 494].

Procesul verbelor de stare, conform lui D. Irimia, se desfăşoară în interiorul subiectului, chiar dacă îşi are în mod frecvent (specific) cauza în afară: *a se teme*, *a boli*, *a-i fi dor*, *a urî*, *a dori*, *a dormi* etc. [9, p. 19].

În opinia cunoscutului lingvist I. Evseev, verbele de stare exprimă un mod pasiv de manifestare a subiectului (*a boli*, *a dormi*, *a sta*, *a vedea*) [10, p. 105]. El remarcă faptul că semnificația *stare* poate fi redată în limba română în două moduri: prin anumite unități lexicale sau prin construcții parafrastice formate din verbul *a fi* urmat de un adjectiv/ substantiv/ participiu, construcții care constituie modalitățile analitice de exprimare [11, p. 118-119].

Cercetătorii autohtoni propun următoarele definiții ale verbelor de stare.

Conform T. Iliaşenco, „verbele de stare de tipul *a boli*, *a dormi*, *a exista*, *a fi*, *a şedea*, *a sta* etc. desemnează procese lipsite de dinamism şi tensiune, identice cu sine

BDD-A6869 © 2011 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:07:41 UTC)

pe toată desfăşurarea lor, lipsite de finalitate, căci de pe urma lor nu rezultă nimic" [12, p. 12].

După I. Bărbuță „stările sunt procese care au o singură caracteristică: desfăşurarea în timp. Ele nu presupun niciun fel de schimbări. Verbele cu această trăsătură sunt monovalente. Pe lângă ele apare doar un actant pasiv al stării, de exemplu: *a lâncezi*: «a se afla în stare de slăbiciune, de moleşeală»" [13, p. 60].

Verbele de stare, în opinia cercetătoarei E. Constantinovici, exprimă diferite ipostaze existențiale ale obiectelor. În cazul acestui tip de proces nu se produc niciun fel de schimbări. Despre aceste verbe se spune că ele semnifică diferite caracteristici, semne, însuşiri ale obiectelor, prezentate ca fenomene care se desfăşoară în timp [14, p. 64].

Examinând aceste definiții, remarcăm faptul că clasa verbelor de stare este descrisă în majoritatea studiilor din perspectivă semantică, neglijându-se aspectele structurale şi sintactice ale verbelor în discuție. Or, verbele de stare posedă câteva trăsături specifice de ordin semantic şi sintactic, care permit delimitarea lor de alte categorii de verbe.

În consecință, prin verb de stare vom înțelege o clasă semantico-gramaticală de verbe care reflectă diferite ipostaze existențiale ale obiectelor, starea sau modul de a fi al participanților la proces şi poate fi înlocuit printr-un predicat analitic compus din verbul copulativ *a fi* şi un adjectiv, substantiv, participiu. De exemplu: *a argăți* = a fi argat, *a se fățărnici* = a fi fățarnic etc.

Despre stare, concept care a generat şi generează în continuare destule controverse, s-au publicat mai multe articole, studii şi monografii ştiințifice. Cu toate acestea problematica stării continuă să anime atenția specialiştilor. În lingvistica rusă *starea*, drept categorie lexico-gramaticală, a fost studiată fundamental în anii '50 ai sec. XX de către L.V. Şcerba [1957], V. Vinogradov [1947], I. I. Mescianinov [1949], E. M. Galkina-Fiodoruc [1952] etc. Lucrările lui A. Şapiro [1955], N. Pospelov [1952], A. Isacenko [1955], Fr. Travnicek [1956] reprezintă o continuare a cercetărilor în domeniul pus în discuție, contribuind la fundamentarea categoriei de stare.

Această clasă de verbe a beneficiat şi de atenția cercetătorilor: N. Avilova [1976], Iu. Apresean [1967], R. Gaisina [1981], V. Gak [1966], T. Kilidibekova [1985], L. Vasiliev [1981] etc.

Istoria problemei este expusă în contextul cercetărilor efectuate în plan contrastiv de către O. Dubneakova [2006], I. Iakovleva [2003], T. Celițova [1993], Gina Măciucă [2003], Ana-Mona Ilie [2008] etc.

Studiul izvoarelor ştiințifice ne-a permis formularea unor repere determinate de cercetare din perspectiva analizei limbii drept sistem funcțional-dinamic. De exemplu, studiul semnat de G. Măciucă ne-a relevat importanța valorii funcționale a verbelor sentiendi ca o varietate a progresivității în cadrul funcțional general al limbii, dar care depăşeşte cadrul investigației noastre [15].

Problema existenței categoriei stării în limba română a fost abordată pentru prima dată de către N. Ştefan (1955) în articolul *O nouă parte de vorbire în gramatica rusă şi în gramatica română*: *categoria stării*. Cercetătoarea insistă asupra recunoaşterii categoriei stării ca parte de vorbire. În opinia ei, categoria stării constituie „acea parte fundamentală a

BDD-A6869 © 2011 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:07:41 UTC)

vorbirii ce ne prezintă starea inactivă sau statică" [16, p. 55], idee susținută și de lingviștii ruși, acad. L. V. Șcerba, acad. V. V. Vinogradov etc., care au inclus încă în anul 1928 această unitate gramaticală printre părțile de vorbire. Cercetările ulterioare [17, p. 5-14] au avut drept scop să demonstreze că în limba română nu există un nucleu de cuvinte asemănător cu cel pe care și-au edificat teoria lor acad. L. V. Șcerba și V. V. Vinogradov. Autorul susține că „existența acestui nucleu de cuvinte specializate în gramatica limbii ruse (нельзя, надо, жаль) și lipsa unui asemenea nucleu în gramatica limbii române este hotărâtoare pentru problema în discuție" [17, p. 11]. Astfel, Al. Ionașcu constată că „nu putem ști ce fel de categorie se are în vedere: o categorie sintactică, o categorie morfologică sau o parte de vorbire" [idem, p.11], dar optează pentru existența în limba română a unei categorii sintactice: predicatul statual (e vorba de expresiile de tipul *mi-e greu*, *mi-e sete* etc.)

Mai târziu, în anul 1965, G. Ivănescu în articolul intitulat *Nume și verb* amintește că „…în orice limbă, pe lângă verbele care exprimă acțiuni (*fac*, *stau iubesc*), există și verbe care exprimă stări (*domnesc*, *bolesc*, *sunt bolnav*) [18, p. 425].

Lingvistul I. Evseev, în studiul monografic intitulat *Semantica verbului* (1974), descrie spațiul semantic al verbului, plecând de la constatarea că această parte de vorbire nu s-a bucurat până în prezent de atenția cuvenită din partea semanticienilor. Categoria verbelor de stare a fost analizată într-un capitol aparte al lucrării, urmărindu-se modul specific în care se ordonează lexemele și sememele în interiorul grupului dat. În opinia savantului, „categoria verbelor de stare se opune categoriei acțiunii, situându-se la una din extremitățile câmpului procesualității, acolo unde categoria de proces se întrepătrunde cu calitatea" [11, p. 115].

Problema cercetată a fost tangențial reflectată în lucrările lingviștilor basarabeni: I. Bărbuță (1996), V. Bahnaru (2008-2009), E. Constantinovici (2001; 2007), Al. Dârul (2002) etc.

Un studiu amplu a fost efectuat de A. Bujor *Categoria stării în corelație cu acțiunea și calitatea* [1]. Astfel, au fost stabilite trăsăturile pertinente ale categoriei de stare și a modului ei de funcționare lingvistică, care asigură structurarea semantică și sintactică a unităților discursive, în determinarea și argumentarea relațiilor de coexistență sau de intercondiționare dintre categoriile de stare, acțiune, calitate.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Bujor A. *Categoria stării în corelație cu acțiunea și calitatea*. Teză de dr. în filologie. Chișinău, 2003, 207 p.

2. http://conexiuni.net/autori/G%20G%20Constandache/pornire

3. Noica C. *Douăzeci și șapte trepte ale realului*. București, Editura Științifică, 1969.

4. Seche M. ș.a. *Dicționar explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Gunivas, 1998, 1192 p.

BDD-A6869 © 2011 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:07:41 UTC)

5. Berejan S. ş.a. *Dicţionar explicativ al limbii moldoveneşti*, Vol. II, Chişinău, Redacţia principală a Enciclopediei Sovietice Moldoveneşti, 1985, 874 p.

6. Bidu-Vrânceanu A. ş.a. *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*. Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 2001, 673 p.

7. Dima E. ş.a. *Dicţionar explicativ ilustrat al limbii române*. Bucureşti, Arc Gunivas, 2007, 2280 p.

8. Bărbuţă I. ş.a. *Mic dicţionar de termeni lingvistici*. Chişinău, Elan Poligraf, 2008, 220 p.

9. Irimia D. *Gramatica limbii române*. Iaşi, Polirom, 1997. 543 p.

10. Evseev I. *Funcţia de calificare a predicatelor verbale*. În: Analele Universităţii din Timişoara. Seria Ştiinţe Filologice, 1968, VI, p. 105-116.

11. Evseev I. *Semantica verbului*: *categoriile de acţiune*, *devenire şi stare*. Timişoara, Facla, 1974. 182 p.

12. Iliaşenco T. *Verbul „a fi" în limba moldovenească*. Chişinău, Cartea Moldovenească, 1964, 388 p.

13. Bărbuţă I. *Semantica şi sintagmatica verbului în limba română*. În: Revistă de lingvistică şi ştiinţă literară, 1996, nr. 3, p. 57-65.

14. Constantinovici E. *Semantica şi morfosintaxa verbului în limba română*. Chişinău, CEP USM, 2007, 268 p.

15. http://www.litere.usv.ro/anale/2003_a_1.php#108]

16. Ştefan N. *O nouă parte a vorbirii în gramatica rusă şi în gramatica română*: *categoria stării*. În: Studii şi cercetări lingvistice, Tomul VI, 1955, nr. 1-2, p. 51-77.

17. Ionaşcu A. *Categoria stării din limba rusă şi expresiile corespunzătoare din română*. În: Limba română, 1958, nr. 6, p. 5-14.

18. Ivănescu G. *Nume şi verb*. În: Omagiu lui Al. Rosetti. Bucureşti, Editura Academiei Române, 1965, 390 p.

BDD-A6869 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:07:41 UTC)